

Plukovník v zál. Ing. Milan Sládeček, DrSc.
plukovník v zál. Ing. Karel Štěpánek

VOJENSKÁ STRATEGIE

(pokračování z čísla 1)

V této části studie je vhodné si připomenout nejen některá strategická vojenská pojetí (SVP), ale do určité míry i vojenské doktríny a významné teoretiky, např. známé německé teoretiky, obhajující především agresivní vedení války, její politicko-ekonomické zdůvodnění: Clausewitz, Moltkeho (staršího), Schlieffena (vedení války na dvou frontách). Velmi dobré známé strategické pojetí dávající přednost pasivní, prostorové obraně před útokem, opírající se o teorii Francouze Maginota (Maginotova linie), představuje soustava mohutných dělostřelecky vyzbrojených pevností v několika pásmech, doplněných palebně propojenými pevnůstkami vybudovaná v Porýní. Mezi velmi zajímavá strategická pojetí patří ta, která upřednostňují, někdy i přeceňují význam některých zbraní nebo zbraňových systémů. Německý generál Guderian vypracoval strategicky velmi účinnou teorii hromadného použití tanků. Jeho teorie se stala jedním z pilířů německého vojenského strategického pojetí. Teorii doplňovalo strategické pojetí "neomezené ponorkové války", z počátku úspěšně uplatňované fašistickým Německem v námořní válce proti Anglii a jejím spojencům, které byla za druhé světové války vedena ve značném rozsahu. Ke konci 2. světové války bylo v Německu uplatňováno strategické pojetí totální války.

Známa je též teorie Angličana Fullera, zdůvodňující vedení nenadálého zničujícího úderu, spolu s teorií, podle které má ve válce nahradit stroj člověka, tzv. "knoflíková válka". Teorie Itala Douheta prosazovala rozhodující roli letectva ve vedení války. Z moderních pojetí poválečného období je známá "raketová jaderná válka", spojená s "jadernými diplomacemi" a "jaderným odstrašováním". Pojetí "nenadálého prvního jaderného úderu" a "omezené jaderné války".

Jsou to SVP především velkých států - velmocí nebo koalic. Malé státy se v politicky demokratickém prostředí uměrně na jejich tvorbě a uskutečňování podílejí. Pokud není tento demokratický princip uplatňován, dochází k narušování politických, ekonomických i jiných vztahů, což má nepříznivý vliv na rozvoj a upevňování mírové politiky.

Z krátkého přehledu je zřejmé, že vojenských pojetí strategického charakteru je mnoho. Jsou poplatná mnoha faktorům, zejména politickým, ekonomickým, technickým i ideologickým. V poslední době jde o strategická pojetí nazvaná "strategická obranná iniciativa" (SDI), či "hvězdné války".

Každé z těchto strategických pojetí mělo a má své zastánce i odpůrce. Nicméně každé z nich má určité racionální jádro a mnohé z nich prokázalo, alespoň z počátku jejich uplatnění, nesporné úspěchy, dokud proti nim nebyla vypracována a uplatněna účinná opatření. Vzpomeňme jen počátky bleskové války, ponorkové války (1940) nebo zkušenosti z války vedené u Perského zálivu (1991), kde se prokázala mimořádně velká role ovládnutí vzdušného prostoru, a tím získání možnosti intenzivních, jednoznačně úspěšných, účinných leteckých

úderů vedených proti vojenským cílům v Iráku, spolu s vysokou úrovní technologie vojenské techniky apod.

Z krátkého a velmi stručného přehledu vybraných známějších SVP a vojenských doktrín (VD) je zřejmé, že i sestavení jednoznačné definice VD nebo strategie není jednoduché.

Nyní ke strategickým pojetím, která měla přímý nebo nepřímý vliv na bezpečnost našeho státu a SVP v období mezi 1. a 2. světovou válkou.

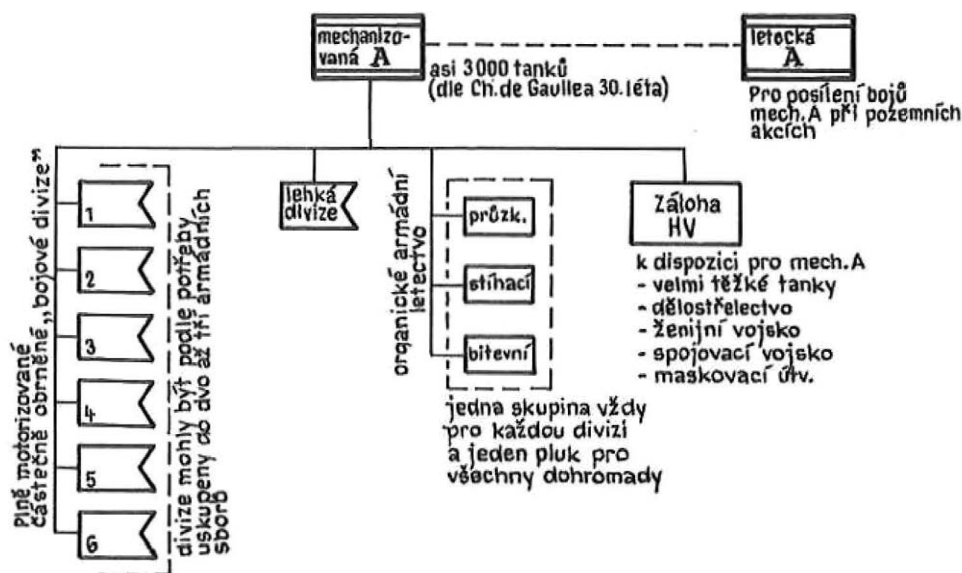
Francouzská vojenská strategie po 1. světové válce měla z vojenského hlediska obtížně pochopitelná východiska. Mírové dohody (Versailles, Trianon, Saint Germain-en-Laye) dávaly jen malou naději na očekávané bezpečnostní jistoty, nezabezpečovaly v plném rozsahu mír na evropském kontinentu, Rakousko-Uhersko se zcela rozpadlo a nově vzniklé státní formace, mezi které patřilo i Československo, byly velmi nestabilní, a to jak politicky, tak národnostně i nábožensky, mnohé z nich i ekonomicky. Poražené Německo, ochuzené o kolonie sice bylo postiženo mnohými omezeními vztahujícími se k velikosti ozbrojené moci, ale účinnost těchto opatření byla malá. To se výrazně projevilo krátce po nástupu fašistů k moci, kteří se nikterak se svými zámysly netajili. Veřejně vyhlášovali své politické cíle, motivované nedostatkem "životního prostoru" a potřebou jeho rozšíření. Tím jednoznačně vyjádřili své územní požadavky, zejména vůči Československu (pohraničí) a Polsku (koridor do Východního Pruska); prosazovali zcela veřejně svou ideologii, včetně rasistické. Militarizovali nejdříve svou politickou stranu (NSDAP), počínaje ordnery, přes oddíly SA a SS, Tothovu pracovní organizaci a začali v souladu se svojí vojenskou doktrínou a strategií plánovitě budovat moderní armádu, letectvo, námořnictvo. Již v roce 1934 (!) mělo Německo tři pancéřové divize, o rok později leteckou armádu, složenou ze stíhacího, bitevního a bombardovacího letectva. Byla tak postupně, ale velmi rychle vybudována armáda o značné palebné a úderné síle, schopná rychlého účinného manévru do celé hloubky tehdy předpokládané bojové činnosti.

Za této mezinárodně politické a vojenskopolitické situace, svědčí o připravovaném německém výboji - přistupuje Francie k vytváření své vojenské strategie. Po, pro Francii vítězné, 1. světové válce, ve které bylo zasazeno letectvo, tanky a chemické zbraně v rozsahu zbraně hromadného ničení živé síly - zúžuje Francie své strategické pojetí na pasivní obranu své východní státní hranice s Německem. Proto podle teorie vycházející ze zákopové války buduje mohutnou pevnostní "Maginotovu linii", která byla vyjádřením pasivní obrany francouzského území. Strategický cíl byl - úpornou obranou, spolu s hospodářskou blokadou dalších států vyčerpát Německo hospodářsky i vojensky; tím mělo být dosaženo jeho porážky, potom podle potřeby zahájit útok - spíše však vojensky obsadit části jeho území a znovu Německu diktovat své podmínky. V této strategii nebyla Francie schopna plnit vůči Československu spojenecké závazky v případě fašistického napadení! Československo především na tuto pomoc spoléhalo. Toto pojetí bylo důsledkem toho, že vojenská strategie Francie ustrnula na zákopové strategii 1. světové války. V širších souvislostech navazovala na skutečnost, že Velká Británie projevovala vůči Německu v podstatě nevšímavost, USA byly ve vojenskopolitickém zajetí neangažovanosti, izolace a pacifismu. Sovětský svaz byl v dané době v určité politické, ekonomické i vojenské izolaci.

Pasivní obranná strategie Francie měla své vnitřní odpůrce. Hlavním představitelem alternativního pojetí byl Charles de Gaulle. Ve stručnosti se zmíníme o jeho základních strategických myšlenkách, které předstihly vojenské i politické myšlení jeho vrstevníků o generaci, jsou poučné i pro současnou dobu.

De Gaulle odvodil, že rozvoj vědy a techniky vytváří zcela nové, kvalitativně odlišné podmínky pro vojenskou strategii, tvrdil, že při obraně státu nelze ustrnout jen na poznatcích z 1. světové války - být vedly tehdy k vítězství. Ve svých válečných pamětech uvádí: "... to, čím se potřebujeme vybavit, je právě nástroj preventivního a odvetného úderu". - Tím reagoval na podmínky, které, jak sám uvádí, strategii nucovala politika. Strategie by se neměla omezovat na pouhou obranu území, ale měla by rozšířit pole své působnosti za

hranice. Uskutečnění těchto myšlenek při obraně státu viděl v tom, že palebnou a údernou sílu je třeba dát do souladu s rozhodným manévrem. K tomu využít, dle jeho názoru: "... motor, který se nabízí, aby umožnil činnost člověku jakoukoli rychlostí a na jakoukoli vzdálenost ... je-li motor obrněn, pak umožňuje onu požadovanou palebnou a údernou sílu pro potřebný manévru..."

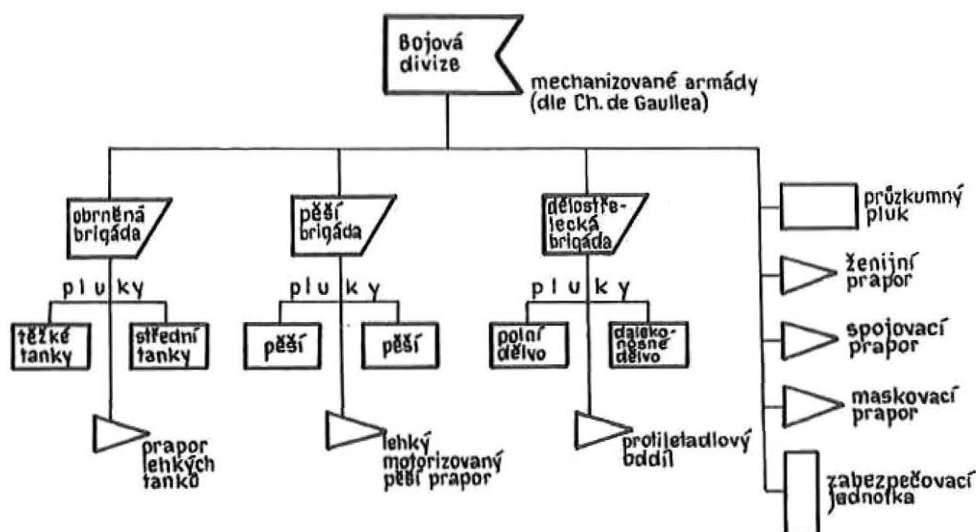

Obr. 1

De Gaulle pochopil, že účinnou obranu státu nelze zabezpečit armádou budovanou na přežitých principech a zásadách, ale že musí jít o **armádu nového typu**, která by byla s to "se vypořádat s jakoukoli situací". Tato armáda měla být budována tak, aby byla schopna splnit nové strategické cíle, využít moderního vybavení, aby byla připravena zasáhnout včas v rozhodujícím prostoru, a to bez čekání na posily, bez "školení". Šlo tedy v jeho pojetí o armádu "**profesionální**" v celkovém počtu asi 100 000 osob. Také vyvodil, že pokud jde o armádu, je nezbytné ukázat zcela konkrétně na rozhodující směry její výstavby, především na její novou organizaci, výzbroj, požadovanou schopnost plnit rozhodující strategické úkoly v samém počátku války. Byl si vědomo toho, že "armáda se nepřemění sama od sebe". Nová kvalitní armáda, která by byla na úrovni manévrové strategie, nemůže být řešena kompromisy, nebo polovičatými opatřeními. Jeho představy o výstavbě armády důsledně dodržovaly požadavky nové strategie (organizace této armády viz **obr. 1**).

De Gaulleovy strategické názory se promítaly nejen do vojenských, ale i politických směrů, čímž ohrožovaly dosavadní politickou a vojenskou "praxi" a tím i lidi na jejich dosavadních místech. Německo za této situace si dobře spočítalo, že ať se stane cokoli, Francie nepodnikne nic jiného, než že posílí Maginotovu linii. Přitom již tehdy bylo mnohými vojenskými teoretiky dokazováno, že pouhou obranou a ekonomickými opatřeními nelze dosáhnout požadovaných politických a vojenských strategických cílů. Konečně tu byly i praktické zkušenosti z občanské války ve Španělsku a italsko-habešské války (včetně ekonomických omezení).

Vojenská strategie fašistického Německa se opírala o tradice teorií agresivních válek, vypracovaných Clausewitzem, Schlieffenem a Moltkem (starším). Po porážce v 1. světové

Lehká divize měla být určena k vedení průzkumu a boje na větší vzdálenosti s „rychlými vozy“.

Obr. 2

válce zůstalo v německých ozbrojených silách dostatek vojensky vzdělaných i zkušených důstojníků a generálů, mezi kterými bylo i mnoho teoretiků, kteří velmi pečlivě analyzovali průběh a výsledky války. Naprostá většina z nich se nemohla smířit s porážkou, a proto přivítala fašistickou ideologii i praktickou politiku, která slibovala odvetu.

Jejich strategické teorie vycházely z poznatků rozvoje vědy a techniky, zcela jednoznačně upustily od prostorově vedené války. Jednak to odporovalo účelným cílům, kdy obranou nebylo možné jich nikdy dosáhnout a armáda "zákopové strategie" nebyla schopna vést rozsáhlý manévry do rozhodující hloubky území protivníka. Nemaou roli tu hrál i čas, spolu s revanšistickou dychtivostí po odvetě, nedobrou ekonomickou situací po válce, způsobenou katastrofální inflací, sociálními bouřemi, velkou nezaměstnaností.

Němečtí vojenští teoretikové sázeli na manévrovost, a to jak na souši - uskutečňovanou velkou, pancéřovou a motorizovanou silou, tak i na moři - vedenými rozsáhlými a hromadnými údery množství ponorek. Rozhodný podíl na zajištění této manévrovosti mělo mít moderní letectvo. Sázelo se na krátkou válku uskutečněnou ráznou, překvapující a především rychlou operací tankových svazků, které za účinné pomoci letectva proniknou do velké hloubky, dezorganizují síly protivníka a přivedou ho ke zhroucení i porážce.

Toto strategické pojetí doplněné o rozsáhlou diplomatickou ofenzívu, která by co nejvíce omezila možnost zavlečení dalších zemí do střetnutí, spolu s doposud nevidanou propagandistickou válkou a organizováním tzv. pátých kolon na území protivníka vyústila v tzv. "bleskovou válku", jejíž teorii vypracoval generál Guderian (hromadné nasazení tankových svazků) a již uskutečňovali generálové von Seeckt, Keitel, Runstedt, celkem úspěšně uplatněné v tažení proti Francii (1940), i v počátečních obdobích války proti Sovětskému svazu (1941), byla do značné míry podceněna (nedostatečně propracována) oblast týlového zabezpečení (logistiky), která nestačila rychle postupujícím vojskům do značné hloubky. Sázelo se na překvapení, rychlost a zvláště na vojenskou, politickou i ekonomickou zhroucení protivníka, tím jeho neschopnost dalšího vedení války.

Fašistické Německo si bylo vědomo rizika války na dvou frontách, bylo i na tuto možnost připraveno. Ve své podstatě dále rozpracovalo Slieffenovy teoretické závěry o vedení války na dvou základních frontách a modernizovalo je. Přitom vypracovalo strategické pojetí postupných dílčích strategických cílů: obsazení Porýní, Rakouska, získání československého pohraničí, politický rozpad Československa, jeho obsazení; válka proti Polsku, proti Francii s obsazením Belgie, Holandska, okupace Norska, Jugoslávie, Řecka, získání Bulharska, Rumunska. Zorganizovalo spojení s Itálií, Japonskem, Maďarskem, Finskem, včetně Slovenského štátu, později i Bulharskem a Rumunskem. Ozbrojené síly Německa připravovaly invazi do Velké Británie, od které později ustoupily. Teprve potom Německo přepadlo SSSR. Válce na dvou frontách se přes veškerou počáteční snahu nevyhlo. Z vojenského hlediska bylo dosažení postupných strategických cílů uplatněním celkového německého strategického pojetí na vysoké profesionální úrovni.

Po 2. světové válce jsme byli, zejména sovětskými vojenskými, ale především ideologickými teoretiky přesvědčováni, že německá vojenská doktrína a vojenská strategie byly špatné. Není tomu tak. Není to ani logické (snižuje to hodnotu vítězství protifašistické koalice). Kdyby tomu bylo skutečně tak, nebylo by třeba tak ohromných lidských obětí a nesmírných materiálních ztrát.

Vojenská strategie Velké Británie mezi světovými válkami měla výlučně obranný charakter. Opírala se v podstatě o námořní sílu a o případnou spojeneckou účast na evropském kontinentě omezeným expedičním sborem. O to více se činila na diplomatickém poli, kde rozvíjela pacifismus vůči rozpínavosti Německa. Vojensky vycházela na jedné straně ze skutečnosti, že německá námořní síla je u hladinového (rozhodujícího) loďstva malá, a že německý vývoj je možné uskutečnit na východ Evropy.

Vojenská strategie USA po první světové válce se v podstatě nerozvíjela. Politicky v USA převládal izolacionismus. Projevoval se i v politicky vyhrčené době Mnichova a dokonce v německo-polské válce. Teprve po napadení Francie se politické ovzduší v USA začalo měnit, protože bylo zřejmé, že se USA válce nevyhnou a budou do ní zataženy jak ekonomicky, tak vojensky. Proto nelze v dané době o oficiální vojenské strategii hovořit, i když se mnozí američtí politici i teoretici vojenskou strategií zabývali. Ve svých důsledcích však nepřekročili rámec vojenské účasti obdobné jako v 1. světové válce.

Vojenská strategie SSSR se mezi světovými válkami celkem logicky několikrát měnila. Z počátku, kdy SSSR byl v politické i ekonomické izolaci, ekonomicky i vojensky slabý, vycházelo jeho vojenské strategické pojetí z obecné politické situace, kterou charakterizovala snaha za žádnou cenu nezavléci zemi zmítanou občanskou válkou do války s vnějším protivníkem. Byla ochotna přistoupit na ústupky do krajností. Svědčí o tom např. podepsání Brest-Litevského míru (3. 3. 1918), kdy sovětské Rusko bylo nuceno se vzdát části Ukrajiny, Běloruska, Lotyšska a Estonska a navíc bylo zatíženo velkou kontribucí. Základní myšlenkou byla snaha získat čas k vnitropolitické stabilizaci a vytvoření ekonomiky, která byla odkázána v podstatě sama na sebe.

Jakmile vnější intervence (Francie, Británie, USA, Japonsko od poloviny r. 1918 do r. 1920) pominula a skončila občanská válka, zůstal Sovětský svaz mimo přímý evropský i světový politický zájem. Svět spíše počítal s politickým a ekonomickým zhroucením SSSR. V této době se změnila i politická a vojenská strategie. Urychleně se budovala Rudá armáda a probíhala intenzivní výstavba průmyslu. Vojenská strategie měla plnit v podstatě jediný, základní cíl: ubránit svrchovanost SSSR. Je třeba zdůraznit, že politická strategie pokračovala v rozvoji světové komunistické revoluce. (Např. v r. 1923 odjeli s falešnými pasy do Německa politici - členové ÚV VKS (b) i někteří členové politbyra - Radek, s cílem řídit Komunistickou stranu Německa podle směrnic Moskvy; Schmidt - německého původu - byl pověřen organizací revolučních buněk v odborech k pozdějšímu vyhlášení sovětské moci v Německu; Pjatakov byl pověřen celkovým sladěním práce; Unšlicht měl organizovat ozbrojené oddíly k uskutečnění ozbrojeného převratu a zásobování zbraněmi. Tyto plány přezkoumal fašistický

puč gen. Ludendorffa v Mnichově.) Uvedeným cílům odpovídaly teorie L. D. Trockého a vytvoření Kominterny. Přesná formování i praktické cíle politické a vojenské strategie té doby by měly být v brzké budoucnosti předmětem pravdivých nezkrácených historických studií, či rozborů. Na vytváření sovětské vojenské strategie měla vliv jak občanská válka (samotné vytváření SSSR - zejména v jižních a jihovýchodních "okrajových" republikách - trvalo téměř celou první polovinu dvacátých let, a to většinou s účastí Rudé armády: Azerbájdžan - duben 1920, Arménie - listopad 1920, Zakavkazská federace - březen 1922, Kazachstán - 1924 a 1925), tak občanská válka ve Španělsku, italsko-habešská válka, výsledky sovětských válečných akcí u jezera Chasun (léto 1938) a řeky Chalchin-Gol (květen 1939), sovětsko-finská válka (listopad 1939 až březen 1940), válka Německa proti Polsku a francouzsko-německá válka.

Z publikovaných prací, které utvářely sovětskou vojenskou strategii, to byla především díla Tuchachevského a Šapošnikova. V krátkosti lze vojenskou strategii SSSR dané doby popsat takto:

- Úpornou obranou státní hranice odrazit útok nepřítel, a po nasazení hlavních sil rozhodnými útoky přenést boj na území protivníka, tam mu připravit porážku. Tuto vojenskou strategii je třeba považovat, z hlediska cílů, za soudobou. Avšak její možnosti uskutečnění především z hlediska ekonomických, technických, hodnoty výzbroje Rudé armády, její celkové bojové připravenosti k vedení takového strategického střetnutí je nutné s odstupem času hodnotit jako nedostatečné.

V dané době se SSSR na válku intenzivně připravoval (1. 9. 1939 byla vyhlášena všeobecná branná povinnost: bylo zahájeno přemísťování vyčleněné části průmyslu na východ; došlo ke zdvojnásobení výdajů na obranu atd.). SSSR vytvářel nejen politické ovzduší (uzavření dohody s Německem - 23. 8. 1939), ale i patřičné "předpolí" pro své vojenskostrategické cíle. V německo-polské válce (září 1939) zasáhl svými vojsky a obsadil část tehdejšího polského území až na Curzonovu linii, která tvoří nynější hranici mezi Polskem a SSSR. (Tato linie byla stanovena 8. 12. 1919 radou Dohody za východní hranici Polska. Po teheránské konferenci - 1943 - sovětská vláda 11. 1. 1944 prohlásila vzít za základ sovětsko-polské hranice Curzonovu linii). Nedlouho potom (léto 1940) obsadil SSSR pobaltské republiky a vyprovokoval finsko-sovětskou válku s počátečním cílem získat území severně od Leningradu až po Vyborg. Šlo o vojenskostrategický záměr vytvořit "ochranné předpolí" před Leningradem (tehdejší finsko-sovětská hranice byla na dělostřelecký dosah od tohoto města).

Od ukončení německo-polské války zesílily válečné přípravy SSSR. V oblasti vojenské strategie dochází k zásadní změně, neboť strategickým cílem bylo získat rozhodující vojenskou iniciativu nenadálým zahájením války velkým strategickým útokem, kterému mělo předcházet soustředění i rozvinutí vojsk. Předpokládala se bojová činnost především na území protivníka. Svědčí tomu do určité míry skutečnost, že strategická obrana nebyla od finsko-sovětské války teoreticky rozvíjena a procvičována na manévrech s vojsky.

Vojenské strategie evropských států (Belgie, Holandska, Norska, Finska, Jugoslávie, Řecka) byly pojaty jako obranné. Stejně jako československá spoléhaly na spojenecké svazky s Francií a Velkou Británií. Na rozdíl od ČSR však tyto státy nebudovaly tak rozsáhlá opěvnění.

První československá vojenská strategie byla vypracována ve třicátých letech. Z mezinárodního a vojenskostrategického hlediska vycházela ze zahraničně politické situace válečné úhrady státu fašistickým Německem i tehdejších politických postojů Beckovského Polska a Hortyova Maďarska. Opírala se o spojeneckou smlouvu s Francií, Rumunskem a Jugoslávií, a pak o spojeneckou "podmíněnou" smlouvu se Sovětským svazem (nezbytná byla přímá vojenská účast Francie), se kterým jsme tehdy neměli společnou hranici a přechod Polskem i Rumunskem byl více než obtížný. Toto strategické pojetí bylo do určité míry poznamenáno událostmi z r. 1919, kdy Československo bylo nuceno poprvé bránit v místním rozsahu svou

státní svrchovanost v těšínském konfliktu proti polským územním požadavkům, v květnu téhož roku vojensky zasahovat na Slovensku ve spojitosti s revolučními událostmi v Maďarsku.

Tehdejší strategické pojetí ČSR mělo výrazně obranný charakter, opřený zejména o zmíněné spojenecké smlouvy (jako mezinárodně politické a vojenskopolitické záštity) a o uplatnění francouzského vojenského strategického pojetí pozici obrany. V ČSR byla postupně budována soustava železobetonových pevností podél státní hranice, vybavených dělostřelectvem a kulometnou výzbrojí (obdobou Maginotovy linie), kterou představovala soustava lehkých a těžkých opevnění. Celkem mělo být vybudováno několik tisíc objektů, z toho asi desetina těžkých. Tato pevnostní soustava měla být postupně doplňována pevnostní soustavou na čáře Trutnov - Ostrava, v severních Čechách, západně od Plzně, okolo Prahy, jihozápadně od Českých Budějovic, jižně od Brna, u Bratislavy a Komárna. Soustava opevnění byla budována od srpna 1934 a měla být v prvním období dokončena do října 1940. Výhledově se plánovala výstavba opevnění i v dalších letech.

Dnes se na toto pojetí díváme shovívavě, ale v dané době bylo v našich podmínkách ze strategického hlediska pokládáno za jedinou možnost. Náзор k vedení prostorové obrany nesdílela ČSR a Francie, ale do jisté míry i Německo, které na jedné straně rozpracovávalo bleskovou válku a na druhé straně budovalo na břehu Rýna proti Francii pevnostní obranný val (Siegfriedovou linii). Obdobně Finsko vybudovalo Mannerheimovu linii apod.

V souvislosti s tehdejší československým strategickým pojetím se po 2. světové válce i dodnes klade otázka, nakolik bylo toto pojetí správné a zda se tehdy Československo mohlo samo (opuštěno spojenci) bránit. Stanoviska se různí, a to i po všestranném vyhodnocení těchto možností. Šlo však spíše o otázku především politickou, teprve pak o vojenskou.

Z vojenského hlediska, za tehdejšího poměru sil, bylo možné se po dobu 1 až 3 měsíců (hypoteticky) úspěšně bránit, protože po mimořádně úspěšné mobilizaci poměrně dobře vycvičených záloh (19 ročníků) bylo dosaženo příznivého poměru sil. Armáda byla dobře vyzbrojena a všestranně zabezpečena. Podle tehdejších zkušeností a propočtů byla obrana možná, pokud poměr sil nepřekročil hodnotu 1 : 3 (který v rozhodujících ukazatelích nebyl překročen). Argument proti tomuto hodnocení, že by byl národ vystaven velkým ztrátám, neobstojí, protože i v případě vojenské účasti spojenců na válečném střetnutí by ke ztrátám na čs. straně v každém případě došlo. Představovat si válku beze ztrát je naivní. (Avšak tím, že armáda, i když nezaviněně, nezasáhla do boje za svoji vlast, ztratila na dlouhý čas svoji společenskou vážnost, zvláště ve složitých situacích nedávné historie státu.) Tím, že ČSR zůstala osamocena, dostala se do politické i vojenské izolace. Počítat s vojenskou aktivitou ostatních států "Malé dohody" bylo v dané době iluzorní. Německo tak mohlo veškerou svou vojenskou sílu soustředit proti Československu a dokonce ji ještě zvyšovat. Za této situace nemělo smysl bojovat. Nelze přitom směřovat rozhodné odhodlání občanů a vojáků bojovat za svobodu a nezávislost, s reálnou možností vojenského úspěchu. Přinášet velké oběti pouze z morálních důvodů si tehdejší vedení státu nedovolilo. Tvrzení některých historiků i teoretiků, že Německo na válku proti samotnému Československu v dané době nemělo, není pravdivé a je neodpovědné. Jeho potenciální možnosti a zálohy byly značné. O tom nás zanedlouho přesvědčila válka vedená proti Polsku a Francii. Teprve po zvážení mezinárodně politické i vojenskopolitické situace a na základě velmi tvrdého politického nátlaku včetně československých rozhodujících spojenců, bylo od ozbrojeného odporu upuštěno. Šlo tudíž nikoli o vojenský, ale především o politický problém. Mnichovský diktát byl pro nás víc než krutý, ČSR ztratila území o rozloze 41 098 km² se 4 879 000 obyvatel (z toho 1 250 000 Čechů a Slováků), pohraniční pevnosti a 33 % průmyslu.